

FILIPINŲ IR KINIJOS GINČAS ARBITRAŽE DĖL TERITORIJŲ PIETŲ KINIJOS JŪROJE

Rimantas Daujotas

Doktorantas, Karalienės Marijos Universitetas

Vyresnysis Teisininkas

APB „Motieka ir Audzevičius“

Gynėjų g. 4, Vilnius, Lietuva

www.rdaujotas.com

El. p.: rimantasdaujotas@gmail.com

2016 m. liepos 12 d. Tarptautinis arbitražo tribunolas sudarytas pagal Jungtinių Tautų jūrų teisės konvenciją (angl. *United Nations Convention on the Law of the Sea* arba UNCLOS) priėmė galutinį sprendimą Filipinų ir Kinijos ginče dėl teritorijų Pietų Kinijos jūroje. Kinija nuo pat pradžių teigė, kad niekada nepripažins tribunolo sprendimo ir teigė, kad arbitražo byla prieš Kiniją buvo neteisėta nuo pat jos inicijavimo momento.

Ko reikalavo Filipinai?

Filipinai reikė 3 pagrindinius reikalavimus – pirma, kad tribunolas nuspręstų ar dariniai Pietų Kinijos jūroje, dėl kurių ginčijamasi, yra salos, uolos, rifai ar atoslūgiai. Tai gali skambėti kaip labai paprastas dalykas, tačiau pagal UNCLOS, kiekvienas iš tokių darinių suteikia skirtingas teises į aplinkinius vandenius.

Pavyzdžiui, jei darinys pripažįstamas sala, tai toks statusas suteikia teisę į 200 jūrmylių aplinkinių vandenų išskirtinei ekonominei zonai. Kitaip tariant, tokią salą kontroliuojanti valstybė turi pilną teisę į visus šioje zonoje esančius išteklius – žuvį, naftą, dujas. Jei darinys įvardijamas kaip uola, tai ji kontroliuojančiai valstybei suteikia teisę į 12 jūrmylių aplinkinių vandenų, tačiau ne į ekonominę zoną. Nepamirškime, kad dirbtinės salos, kurias suformavo Kinija nėra pripažintinos tikros ir suteikiančios teisę į išskirtinę ekonominę zoną pagal tarptautinę teisę.

Filipinai taip pat prašė, kad tribunolas nuspręstų, kokie konkretūs teritoriniai reikalavimai ir teisės priklauso Filipinams Pietų Kinijos jūroje pagal UNCLOS. Šie, žinoma, prieštarauja ir susipina su Kinijos teisėmis ir reikalavimais. Galiausiai, Filipinai siekė, kad tribunolas pripažintų, kad Kinija pažeidė jų teritorines teises statybų ir žvejybos veiksmais Pietų Kinijos jūroje.

Svarbu tai, kad šiame ginče iš tiesų buvo neaišku ar tribunolas turi jurisdikciją nagrinėti Filipinų ieškinį. Pagrindinė problema yra tai, kad pagal UNCLOS tribunolas neturi teisės nuspręsti dėl salų ir uolų priklausymo konkrečios valstybės suverenitetui, nes reguliuoja tik aplinkinių vandenų kontrolės klausimus.

Kinija sprendimo nepripažins

Tribunolas nusprendė, kad nė viena iš Spratly salų, į kurias teises reiškė Kinija, jai neleido naudotis išskirtine ekonomine zona, kuri priklauso Filipinams. Nustatęs, kad tam tikros Pietų Kinijos jūros zonos priklausė Filipinų išskirtinei ekonominei zonai, tribunolas konstatavo, kad Kinija pažeidė Filipinų teises suformuodama dirbtines salas, užsiimdama žvejyba Filipinų žvejybos zonose bei kėsindamasi į iškastinį kurą.

Pirmiausia reikėtų paminėti, kad nė vienas nuolatinis Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos narys (Kinija, JAV, Prancūzija, Rusija ir Jungtinė Karalystė) niekada nevykdė arbitražo sprendimų, susijusių su tarptautine jūrų teise ar, jų nuomone, pažeidusių jų suverenitetą ar nacionalinio saugumo klausimus.

Kai Kinija teigia, kad niekada nepripažins ir nevykdys arbitražo tribunolo sprendimo, ji elgsis lygiai taip pat, kaip ir kitos didžiosios pasaulio šalys elgiasi jau dešimtmečius.

Pavyzdžiui, kuomet 2013 m. Nyderlandai pateikė ieškinį prieš Rusiją dėl Nyderlandų laivo areštavimo prie Rusijos krantų, Maskva teigė, kad tribunolas neturi jurisdikcijos nagrinėti ginčo ir atsisakė dalyvauti procese. Ji taip pat ignoravo tribunolo sprendimą, kuris pripažino Rusiją pažeidus tarptautinę jūrų teisę ir nurodė sumokėti kompensaciją. JAV savo ruožtu Nikaragvos byloje taip pat teigė, kad Tarptautinis Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos spręsti ginčo, atsisakė jame dalyvauti ir vėliau atsisakė mokėti bet kokias reparacijas Nikaragvai pagal teismo sprendimą.

Taigi, pergalingo Filipinų arbitražo sprendimo vykdymas yra privalomas tik tiek, kiek jis leis daryti diplomatinį spaudimą Kinijai – realiai jokių teisinių galimybių įvykdyti šį sprendimą karine jėga nėra. Vienintelė pergalingo sprendimo nauda Filipinams – šansas bandyti spausti Kiniją Jungtinėse Tautose.